

narcis, opet

branko andić

Uvek se može posumnjati u valjanost onoga što se radi. Bilo će. Drugi prave mostove, zidaju kuće, obraduju zemlju i onda gledaju da li su činili dobro ili ne; most se drži ili ne, kuća ostaje ili se sruši, zemlja rodi ili se izjavovi i tu je mogućnost poredenja. A ja? Ja samo

...popravljam košulju koju sam previše uvukao u pantalone, pa sad ne mogu ni ruku da podignem. Trgnem dva-tri puta uvis, oslobođem se sapetosti rukava, a tkanina oko mene se naduva kao padobran. Ona me gleda iz postelje i razmišlja da li ičemu služi prekoravanje i da li joj mogu još koji put poslužiti. Ona meni svakako može. Zar već ideš, pita reda radi i ja osećam da ispunjavam ulogu retkog zvera kad odgovorim. Pisci su nepredvidivi, draga, i kad stamem iza stolice

Živim od svojih ljubitelja, od hira i tude dokolice, od neznačajnih bogatih i patnje siromašnih. Oni nisu ni bolji ni gori od mene. Sem pogubne mane da ih ne zanima da li ja radim kako valja to što radim, niti zašto to radim. Iz ljubavi? Iz ljubavi se voli, a ne radi.

...za stolom koji je prevelik za normalni format moje hrstije, A4 normalni format za normalnog čoveka koji unovčuje svoju maštu. Jezici su tu rabotu svrstali nekad u izmišljotinu, dok se verovalo u značenje reči i dok nije postalo neuskonusno govoriti tako za ljude s toliko para ili bez para ali sa ugledom seoskog врача. U svakom slučaju, knjiga nije ideja. Ideju unovčuju na korist svih Edison, Tesla, Bel, Dolbi, magovi koka-kole, klič-klaka, hula-hopa, surfa... Oni žive od tude razribrije, a ja? Ja želim

nešto neizvesnog ishoda. Nešto bez čega ne samo da se može već i čija svrha izmiče. Svako preko svoje dvadesete ima svoju veliku priču i ne treba mu moja; svako ko izide iz osnovne škole može biti vladar gramatike koliko da razveseli sebe u vreme višednevnih kiša ili samoće. Moje priče ne čine ničiji život lepšim, niti iko postaje od njih pametniji. Ja prosti pojedem pileće pečenje i umesto da nešto radim, počnem da pričam. Ipak, ljudi plačaju da pročitaju moje knjige i to je najbolja književna kritika koju sam ikad dobio. Ja živim od tude neverice, od užasne sumnje da u životu mora biti i nečeg drugog, da neko ipak mora znati i više od njih koji imaju refleksa da posegnu za novom knjigom kao za svežim hlebom u pekari iako kod kuće još tavori jučerašnji, bajati; da valjda pobogu to, što se njima dešava nije sve, da oni zacelo ne vide onu lepršavu, pravu stranu života ili – ako je doista nema barem onu isposničku, asketsku istinu mudraca – Da li neko zaista plača

...da budem tu, da porazgovaramo o zanimljivim temama, pretvarajući se da su zanimljive? Postoje samo dve vrste pojave: one koje nam se dešavaju i one zanimljive. Jesam li odista dovoljno vešt da pogodim šta im se ne dešava u životu? Da li ja zaista milujem Narcisina leda zato što ona čita moje knjige ili zato što imam laku ruku? Već na vratima, predviđam da se ne vraćam, više u taj prijatan, osenčen, ali u ustajalost ogrezao stan gde se još pominiš oficirski balovi u oficirskim domovima u vremenima kad se još verovalo da su oficiri nešto lepše i pametnije od uparanđenih batinaša i ubica i gde se na moj povratak čeka mlako setno, bez žara ali blagonaklono: ako dodem, dobro došao sam. Mogu poslati knjigu s posvetom i završiti dobru ljubavnu noć

za čitanje mojih priča? Ako je tako, da li bi neko odista dao tu paru (kad ga niko ne bi ni video niti ikad saznao za plemeniti mecenacki gest) i da me čuje kako na trgu, kao Atinjanin, izgovaram priču, umesto da je kucam na elektronskoj mašini koja ne prodaje valjanost, već lenjost? Da li moje priče, ispričane ili napisane, mogu odista da zatrave namernika, da mu skrenu misli s Palestina, s pregovora o razoružanju, s gladi u Africi? S Bombe? Ili da ga sve to podsetim?

...pravom merom.

Kako to mogu da znam?

Pišem a ne govorim ono što smislim jer su reči na papiru, protivno uverjenju, bezedne; nijh niko ne mora da čuje, štiti ih hartija, dok reč neko mora da čuje inače ode u vetrar i izgubi se istog časa kao da nikad nije bila ni izgovorena. Od nje same zavisi da li će je neko čuti ili ne. Štampana, moja reč je zaštićena od ljudi koji je mogu imati, zarobiti, ali je nikad nemoraju pročitati. Mirno, a nepomirljiva, ili mi barem tako izgleda u pet i petnaest ujutro dok se još uvek uređujem da ličim na čoveka a ne na izmaglicu bez lica, dok silazim niz stepenice od Narcisinog stana, ostavlajući utopljenu u zagrljaju piscu koji nikad nije ni bio s njom?

Videla sam ga tik pre no što će ući u Adamovu kuću: grlo mi se steglo, iako sam već bila kod treće čaše: piće prosti nije islo nadole i sa svakim gutljajem me je obuzimao sve jači utisak da mi se, kao u nekakvoj pelikanskoj voljki, skuplja pod bradom, tu nad grkljanom, u malu zalihu koja će se prosuti ako se kojim čudom sagnem. Kažu da se tako osećaju uzbuđeni i uplašeni ljudi, ali se medu takve nikad nisam svrstaval: ni drugi me tamo nisu svrstivali, ali šta mari! U stvari, samo volim njegove knjige, eto. Ništa više. Ne, ipak nije tačno, nije dovoljno tačno, jer mnogi ljudi istov-

remeno vole i viski i knjige: što više vole knjige, to bolje piju viski: tačnije: viski im nikad toliko ne prija kao kad čitaju knjige koje vole: još tačnije: samo kad povežu čitanje ljubljenih knjiga sa pijenjem omiljenog viskija... Gospode, moram da se pribere. Uostalom, on se već peo uz stepenice a ja sam i dalje bila ogreza u protivrečnostima jer volim viski a ne silazi mi niz grlo upravo u času kad očekujem da upoznam piscu čije knjige prosto obožavam.

Ja sam odrasla ženi nije me lako obratiti. Nikad ne bih digla na sebe ruku zato što je Samrtno proleće toliko samrtno.

Pa ipak.

Pa uprkos svemu.

Svaku knjigu Pisca kupujem u dva primerka: jedna je za čitanje, a druga za čuvanje; u drugoj ostaje nepotrošen onaj neponovljivi miris stampane hartije kad se stranice prvi put razlistaju i kad između kohezione, smislene veze prve i druge, sedamdeset pete i sedamdeset i šeste, sto dvadeset druge i sto dvadeset treće stranice prvi put prodre vazduh; uvuče se kao uljez: mogu uvek da osetim u nozdrvama taj sačuvan miris nenarušene veze stranica Piščevih knjiga koje čuvam na najbezbednijoj polici biblioteke.

Zašto ne priznati, ja prosti nečuveno obožavam knjige. Pisca, ja ih uzimam kao naforu, moja mala tajna je da se, u stvari, njima hramim: ja uopšte ne mogu da zamislim nesreću čoveka koji ih piše i zato nema zadovoljstva da ih prvi put otkriva čitanjem; da u njima prvi put odgoneta red po red, smisao, lepotu reči, pitala sam se često kakvo prokletstvo nosi taj čovek koji sastavlja knjigu a ne otkriva je, nesvestan njene veličine jer još pamti mrvice iz kojih je sakupljena, začinjena, poduprta, svih opisa i misli kojima je oplemenjena. Kakav je um tog čoveka koji nam kazuje o našim životima ono što u njima ne prepoznajemo, koji nam daje nadu da iza samoposluga kuhinja želesničkih stanica, ukrpljenih čarapa, čutanja uz radio, starih novina, nedeljnog jutra, postoji još nešto? Ima li uopšte takvog stvora, pitam se, iako čujem njegove korake na stepeništu Adamove kuće.

Adam je rekao stigao si, a ja sam zapazila peševe kaputa u predoblju, nečiju ruku koja pridržava torbu, ženski smeđ iz druge sobe, kucanje sata, neosetljivo na dolazak Pisca. Progutala sam viski umesto žeravice i krenula mu u susret. Adam je stajao kraj bara i već ga je nutkao aperitivom i kikirikijem. Sećam se da sam, posle rukovanja, pre no što ću zaustiti, pomislio na čas kad sam sklopio meni najmiliju piščevu knjigu posle svirke. Čim sam se vratio s posla, uzeo sam je u šake da se što bolje pripremim za susret s Njim. Toliko toga sam želeo da ga pitam, toliko smo morali da pročakamo, da se uzdignemo iznad ove banalne situacije u kojoj se upoznajemo u kojoj nas Adam nutka kikirikijem, dodaje nam pića, pokazuje prazne stolice, dok dečurlijia na ulici tera hula-hop, dok nas domaćica intimne večere poziva iz druge sobe da sednemo za sto jer će se hrana ohladiti.

Naša hrana nikad ne može da se ohladi, zar ne? – obratim mu se zavernički, uz smešak.

– Boga mi, još kako može! A ja umirem od gladi i ne volim ohladeno jelo. Čitav dan se zezam po nekim kancelarijama, da bog sačuva.

– Ah, znam, ja kako je to – požurim – ja radim u komercijalnom. Jedva čekam da dodem kući i da dograbit knjigu...

– Mani knigu, sestro, bolje dograbi batak – namigne mi i to bi trebalo da je prijateljsko zbljžavanje, ali mi se čini da nešto nije u redu, mada mi je drago što gutam viski mnogo lakše no dodat; dok se prisećam svojih budućih reči, već sedimo za trpezom koja se puši i gledamo u svinjske kolenice i u rezance i strugani ren na debeloj dasci.

– Ali, draga, ren nije naročito ljut – razočarano progovori Pisac.

– Da, ljtina... – zamišljeno ću ja. – Bez ljtine nema ni poštovanja, a u literaturi poštovanje... – Ne uspevam sebe da čujem od buke nazdravljanja, zvezketa pribora i čaša i oduševljenih povika kojima gosti čestitaju domaćici kad na sto iznese vruću pogaču.

– Pišete li sada nešto? – iskoristim predah.

– Ama, sada jedem – dobaci mi umesto svinjskog femura i zadovoljno mi stegne koleno.

Osećam da mi se vrti u glavi i to dokazuje da je voljka ipak bila probušena i da se viski spustio do želuca. Sad se vraćao pravo u glavu. Da ne bih pala, oslanjam se na prozor u predoblju; na ulici, žena vuče veliku korpu s bocama koka-kole, a za njom skakuće mašišan i neprekidno povlači naviše kratkim trzajima dva kanapa na čijim su krajevima vezane dryvne kuglice: klič-klak. A onda, umesto ideja, vidim antene povrh krovova, tamu na nebū.

Svučem čebe i opažam da sam u pidžami. Adam mi mahne s vrata, sad ti je dobro, samo lezi, pozlilo ti je, dovikne i iščezne. Ostajem sama u svojoj sobi. Shvatam da me je ovamo doneo. Vidim vodu i mirišlavu so kraj uzglavlja. Ne mislim na bolovanje, već nastojim da nekako popunim prazninu u želucu koji se nekud povukao. Naravno, to ne ide jelom. To prepuštam onima što u devet i petnaest, svakodnevno na svom radnom stolu, čereće hladnu, pečenu piletinu. Ja palim lampu s plavim abažurom i uzimam u ruke. Posle svirke: ne mogu da se setim šta sam to propustio, mada znam da svog piscu nisam bog zna što pitao. Pravo budi, ko zna šta mi je odgovorio. Možda to i nije bio Pisac, možda je svemu krivo piće koja čovek lako pobrka ljudi, pojave i vreme u svom i u tudim ži-

Među Narcisnim čaršavima nikad nije tako hladno kao na ulici, ali želja da nešto fizički učinim, jača i zagreva me. Istovremeno se pribojavam da će otići u svoju sobu, sesti za svoj pisaći sto, uzeti svoju pisaču mašinu i izleći se od te napasti kucanjem jedne uredne stranice. Onda će zazvoniti telefon.

...ali klinci neće dići slušalicu jer se meni samo tako učinilo pošto u govornicama odavno nema slušalica, ni aparata, ni imenika, već samo zajaženog, mrtvog prostora; okrenuće se i pogledati prema meni; da nisu toliko mlađi, pomislio bih da mi njihovi pogledi prete, da žele da me poništite jer podižu prste i neučitivo ih u mene upiru to je on, nije, jeste, a ja se osvrćem iza sebe i ne vidim nikog u taj rani čas, ne u pet i dvadeset ujutro, i tek tada opazim da su im ruke zauzete, da nose korpe s hranom, da se vraćaju iz ranorilačke kupovine, da su torbe otežale a njih dvojica zahuktala od žurbe i tereta, da im krv brže struji od rada i od nekog nepoznatog uzbudjenja što vide.

da imam poslednju reč, posle čega će neka druga Narcisa, posle čega će neki drugi kritičar, darodavac, poslodavac, dupedavac, punoglavac... A ja ću i dalje biti praznih ruku, s tek ispunjenom stranicom koja će obaviti ostali posao po potrebi. Tako počinje obaveza da se započeto završi iako nije ni most, ni kuća, ni pšenica za hleb. Od jedne stranice, dok Narcise, dok ostali, dok nasuprot njima, budem sumnjao da je lik u ogledalu odista moj iako se brijem u tudio kući, u svojoj kući, pre i posle jutarnje šetnje begunci iz tudiž života, vidim samo brijač dok ga osećam na obrazu, nje-govu putanju po obrazu koji ne prepoznam, iako osećam kako struže dvodnevne čekinje, gledam.

...neradnika. Ne spuštajući torbe, jedan se odvazi i prede vlažnu ulicu; ama nije on, pusti ga, više onaj od prekopata. Ja primičem da stojim i kao osuđenik iščekujem pitanje porote koje će ipak, nadam se, dokrajiti moju nedoumicu. Gledam u napregнуте gimnazijске mišice koje drže korpe, mišice što po podne možda cepaju ugalj u podrumu a uveče neuko stiskaju u kapiji jedru devojčicu i koji nikad ne ostavljuju sumnju u postojanje. Gleda me pravo u oči i pita: Hej, jesli ti li napisao *Posle svirke*? Posle čega? upitam, ne verujući da on zaista vadi iz džepa tanku knjigu tamnih korica, gleda u sliku na poledini, pa u mene, pa opet u sliku, pa opet u mene. Eto vidiš – kaže mu drugi i pridružuje se – nema pojma šta ga pitaš; vidiš da je neki čale. Ne skidajući pogleda s mene, prvi vraća knjigu u džep i neubedljivo kaže, nema veze, učinilo mi se. Molim? pokušavam da dobijem u vremenu. Kažem – nema veze, učinilo mi se da ličiš na nekoga. Na koga? pitam. Ama, zaboravi, papane, pobrkali smo te s tipom koji je napisao neke prilično svarljive priče. Prodruži dalje. Kakve priče? pitam uporno, a on gurne dublje ruke u džepove i napuštajući me, uzgred dobaci – Sviše dobre za tebe, bajati, zaboravljajući da sam ikad postojao tu, kraj njega, na ulici. Što se njih tiče, mogao sam smesta da odapnem, da me pregazi kamion s mlekom – ne bi se opet osvrnuli. Priče su bile sviše dobre da bi imale bilo kakve veze sa mnjom. Pogledao sam iza telefonske govornice, u izlog pekare: unutra se pušio hleb, ljudi su čekali svoju veknu, bilo je toplo i staklo se zamaglilo. Umesto sebe, u njemu nisam video ništa. Za sve u pekari, tu me nije bilo i moja knjiga tog časa ni za mene nije imala pisma, ali je utoliko više sama postojala. Neko je imao u džepu i sumnjao da je, možda ona neko bogomdano samoniklo pismo, *escritura de dios*, što bi rekao jedan starac.

bez očiju. No, posle pomade i kolonske vode, očešljao sam se, izišao iz kupatila i sveže obrijan, namirisan, obnovljen, seo s novom snagom da napišem ovu priču koja me – znam – prevazilazi. Još jednu poslednju priču koja je bolja od mene. Napisaću je, naplatiće je, kupiću piletinu, pojesti je i tako se osvetiti što sam nemoćan da zgrabim makar poslednje slovo. Tražiš da mi neki klinci opet odbruse »malu sutra« kad promrsim da sam ja napisao njihovu knjigu bez pisma. Jer ako u njoj ne postojim, barem volim piletinu.

votima: najzad, možda pisca ovakve knjige ni nema, možda se prosti ne pojavljuje. Važno je da je sad ponovo opet sve dobro, da je uzbudjenje prošlo kao i varava nada u jedan nemoguć susret, važno je da je tu *Posle svirke*, sitno načičana slova, fine priče koje će mi pomoći da se oporavim, da ga istisnem iz teksta, da naš susret osmislim i doradim. Otvaram određenu stranicu i gledam u beli, prazni list, uveravači sebe da ne mislim na susret s čovekom prepunim jela; svetlost lampe doduše nije jaka, ali ne vidim ni slova: samo belinu. Okrećem prethodnu stranicu: isto. Sledeuću: isto. Umesto slova koja su se povukla pred mojim pogledom – još me boji glava, još odzvanjanju glasovi sa bučne večere, smeh, dovikivanje, zdravice i jedno zajapureno lice, prepuno svinske kolenic koje mi namiguje i koje se izdaje za pisca moje knjige. Grozničavu prelistavam čitav takab istolikih stranica; zaštićene varljivim koracima, neokrnjeni beli pravougaonici me ne pozivaju; prinosim knjigu još bliže zamagljenim očima i mutnoj svetlosti lampe: *Posle svirke* nije ostalo ni slova.

Kad se soba oko mene treći put okreće, naglo sklopim korice i na tamnoj površini ugledam titrave hijeroglifne svetlige boje: znam da je to srebrnasti naslov na crnom papiru omota. Toliko puta sam ga gledao da znam šta piše, ali ne mogu da pročitam ono što znam, tek tada uvidam da plačem.

ars poetica

mihal đuga

*Glavno je stvar zasenčiti
ubaciti unutra
sve do njene suštine
kap
javne tajne
jer maglom ispunjen predeo
najduže ostaje
u sećanju
zato glavno je stvar zasenčiti
da tako daleka
i skrivena
od vašeg prodornog pogleda
nejasnim glasom vas
doziva*

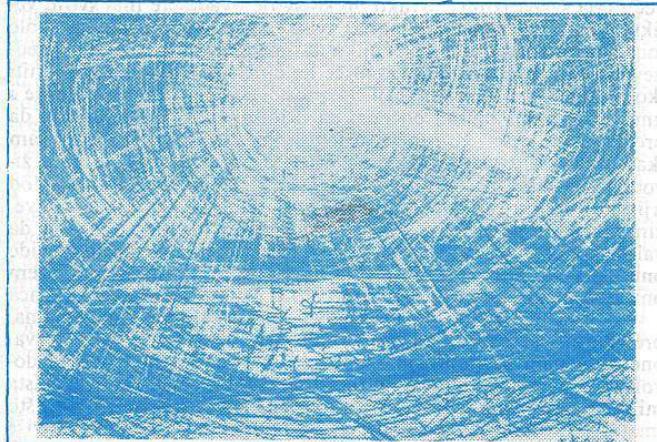
*da
glavno je stvar zasenčiti
da nepoznata
ustvari dlakava
snažno kidišu na vaša tanana
i već preosetljiva kolena*

HAJDEGER

*Već kao školarac
skriveno
i veoma željno iščitavao je
pod drvenom klupom ljubavne stihove
tajanstvenog hamleta*

*a kada je pođrastao
svrati do njega
i sprijatelje se za ceo
život*

*godinama i godinama znali su tako
da maštaju u oblacima
dima
tražeći odgovor
na to tugom prožeto pitanje
i uopšte nisu opazili
kako promiće vreme
možda su zato i stalno mladi*

ŠOPENHAUER

*Bili smo tada mali
ali talentirani
kao što to deci nepodobnih godina
pričili
i sve bismo postigli
samo
da nije bilo tih večito starih
roditelja
podsvesno nas zadojiše hroničnim
zatvaranjem očiju
pred tajnom
nevidljivosti*

*i zato smo počeli da čitamo i pišemo
sa spuštenim
pogledom
i radi jedne male
ali dobre
volje
ulazili u izblede predele
sopstvene brije*

HEGEL

*Da ste me tada slučajno priupitali
kakva veličina
krasi čoveka
ne bi vam rekao
ni reč
i u tihim mislima tada bi
kao
zelene topole
bujale ruke*

danas tek sa osmehom

*teram
te veoma teške snove
u kojima
veseli artisti uzalud pokušavaju
da hodaju
na čelavoj
glavi*

DIOPENHÄUSER

*Svake nedelje pre podne
vidite ga
kako ponosno šeta
u parku
u društvu očerupanog petla*

*tačno u podne tvrdoglavu odoleva
suncu
i aleksandru
sve do večeri
kada se smiri i tako
bespomoćan ljuti se
na zapanjen gradski trg*

*pa šta drugo i da očekuješ od muškarca
koji je
svoju sudbinu
zauvek zapečatio u vinsko bure*

*i tek
kao senka
promakne kroz našu savest*

prepevala V. Benkova